

Volumul pe care îl semnalăm nu va intriza, sîntem convingîi, să rețină atenția specialiștilor preocupati de problemele cercetării satului medieval, mai ales sub raportul expresiei arheologice a unor trăsături ce definesc diferitele etnii ale spațiului sud-est european.

Deși a apărut ca un *Separatum* din numărul X–XI al Anuarului Muzeului din Szekszárd, considerăm oportună prezentarea lucrării deoarece publicația amintită lipsește, din cîte știm, din bibliotecile noastre, dar mai ales pentru că ea constituie o „premieră” arheologică: monografia necropolei unui sat al vlahilor de origine sud-dunăreană, colonizată de otomani în Ungaria de sud în a doua jumătate a sec. al XVI-lea.

Partea I a volumului (p. 133–233), asupra căreia vom insista cu precădere, cuprinde prezentarea rezultatelor cercetării arheologice a necropolei, în timp ce partea a II-a (p. 225–298) conține analiza antropologică a scheletelor.

Urmasînd să satisfacă cerințele pe care le presupune o publicare științifică a materialului arheologic, Gaál Attila descrie toate cele 260 de morminte cercetate (p. 133–158), iar planșele prezintă, pe complexe, întregul inventar descoperit, precum și planul general al necropolei.

Înceerarea de a desprinde cîteva concluzii privind diferitele tipuri de morminte, orientarea corpului, inventarul arheologic, structura internă a cimitirului etc. este de natură să sublinieze importanța deosebită a complexului, dar scoate în evidență în același timp stadiul incipient al cercetării în acest sens. Este suficient să amintim că autorul n-a putut găsi decît două analogii (necropolele de la Sombor, Iugoslavia) nepublicate și ele, sau că nu s-a putut determina structura internă a cimitirului (dacă înmormintările se făceau pe familii, dacă există mai multe faze etc.).

Necropola este destul de clar delimitată natural, astfel încît ea a putut fi cercetată aproape în întregime, lucrările hidrografice — care au ocazionat descoperirea — distrugînd totuși circa 60–80 de morminte.

În toate cazurile orientarea mormintelor s-a făcut în direcția est-vest, corpul fiind depus în poziție întinsă pe spate, cu minile pe lîngă corp, pe bazin, îndoite la clavicule sau combinînd aceste diferite poziții. Remarcăm absența poziției cu minile împreunate pe piept, obișnuită în necropolele creștine contemporane.

Forma gropilor merită o atenție deosebită pentru că au fost identificate mai multe tipuri ce pot deveni un prețios material ana-

logic: gropi simple, de formă patrulateră (28), gropi cu nișă laterală (13) și gropi cu treaptă (79). În restul cazurilor lucrările de nivelare au făcut imposibilă reconstituirea formei gropilor, astfel încît tabelul de frecvență întocmit trebuie privit cu anumite rezerve.

Inventarul se compune în primul rînd din accesorii ale îmbrăcămînții și din podoabe puțin valoroase: ace de maramă din bronz (simple sau cu mărgelile din sticlă), copii, năsturași-bumbișori din cositor și bronz, podoabe ale capului constînd din mărgelile, scoici, jetoane găurite prinse pe un suport în formă de diademă, 4 inele, 4 monede și cîteva obiecte de uz casnic (2 cuțite, 1 amnar, 3 pietre de amnar).

Obiectele de inventar, precum și unele elemente de ritual deosebesc net cimitirul de la Békató de celelalte necropole contemporane din Ungaria. Nu este lipsită de interes compararea, năcar și superficială, cu necropolele din România, ca de ex. cele de la Pîna Petrii, Enisala, Ester etc. (Materiale, 12, 13, 14, CAB, 3). Dincolo de unele analogii referitoare la orientare, poziția corpului și la unele obiecte de inventar — care se explică prin răspîndirea pe spații mai largi și pe perioade mai îndelungate ale unor elemente de port — se remarcă în cazul discutat absența lotelă a siericelor, a cerceilor sau a altor de frecventelor inele de argint din necropolele din țara noastră. Cele 4 inele de la Békató (2 din fier și 2 din bronz) sînt de cu totul altă factură, iar ca realizare tehnică rîmin mult sub nivelul celor de la Pîna Petrii sau Enisala.

Autorul remarcă și faptul că monedele, puține la număr, nu au fost puse în gură sau în mină, așa cum se obișnuia în cazul dării obolului, ci ele au fost descoperite pe cap, pe mină sau aruncate în groapă.

Date fiind aceste situații aberante față de necropolele cunoscute, autorii cercetării nu ar fi reușit să facă o încadrare corectă în contextul istoric și arheologic al epocii dacă n-ar fi avut la dispoziție informațiile documentare. Satul Békató este enumerat printre satele cu populație vlahă (*iflak*) din sangeacul de Koppány în registrul fiscal (*defter*) din anul 1581. Documentul ne informează că satul are în frunte un cneaz, Vice Vasin, și 10 contribuabili cu nume pentru noi foarte interesante (Draguia Vuk, Raduia Radoslav, Sima Dras etc.). Este vorba deci de vlahi sud-dunăreni care au fost antrenați de marea masă a sîrabilor și a bosniicilor, colonizați de otomani în acele regiuni și care au trăit acolo doar pe durata stăpînirii otomane, căci în prima jumătate a sec. al XVIII-lea satul apare ca pustiu.

Inexistența unor cercetări similare în regiunile de la sud de Dunăre i-a lipsit pe autori de analogiile pe baza cărora să fi putut stabili ferm diferitele faze pe care le-a parcurs necropola. Cele 4 faze care au fost identificate au ca bază doar analizele chimice ale scheletelor, ceea ce nu credem că permite o grupare atât de tranșantă a mormintelor cum au prezentat-o autorii pe planul general (și numai acolo, fără a putea sesiza evoluții sau diferențe în ceea ce privește inventarul arheologic al celor 4 grupe).

Pe baza analizelor antropologice, Éry Kinga a ajuns la concluzia că populația satului era originară din regiunea Crna Gora (Iugoslavia) din nord-vestul Greciei și Albaniei, dar nu din mediul aromân fiindcă acolo predomină tipul cu craniul mai lung, mai

îngust și cu o statură mai mică. Această afirmație este însă considerabil diminuată de faptul, recunoscut și de autoare, că — în lipsa unor date antropologice din epoca respectivă — comparațiile s-au făcut cu serii statistice contemporane. Credem că nu avem motive să ne îndoim de exactitatea izvoarelor scrise otomane și că este vorba de o populație vlahă, deoschită — chiar și arheologic — de sîrbii și bosniaci din zonă.

Încertitudinile și dificultățile relevate constituie credem suficiente argumente pentru intensificarea cercetărilor arheologice și pentru publicarea grabnică a acestora, iar lucrarea prezentată un foarte bun exemplu în acest din urmă sens.

Lukács Antal

Anuarul Muzeului județean Suceava, 10, 1983, 925 p.

Apariția unui nou număr al Anuarului Muzeului județean Suceava a devenit, de mai mult timp, un eveniment cultural așteptat cu real interes de specialiștii din foarte diverse domenii de specialitate ce țin de cercetarea istorică. Printre acestea, desigur că nu lipsește interesul arheologilor nici pentru cel de-al X-lea număr al Anuarului sucevean, cu atât mai mult cu cât cuprinde câteva articole care merita să fi semnalate.

În ordinea lor cronologică ne vom opri la cele care considerăm că se pot bucura de interesul arheologilor.

Articolul lui N. Ursulescu „Contribuții la cunoașterea evoluției și poziției cronologice a culturii Starcevo-Criș pe teritoriul Moldovei” se detașează de la început prin volumul considerabil de pagini (120 p.), dar și prin unele probleme pe care le ridică în legătură cu periodizarea ceramicii culturii Criș în Moldova, care sîntem convinși că vor suscita interesul specialiștilor. Articolul constituie, în același timp, un bun repertoriu al așezărilor Criș din această regiune.

Paraschiva-Victoria Batariuc prezintă o parte din materialul recuperat de la un mormint de înhumatie din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului dezvelit cu ocazia săpării fundației unui bloc din municipiul Suceava.

La rîndul său, Mircea Ignat face cunoscute vestigiile geto-dacice de la Zvoriștea, categorisite de autor drept „cimpuri de gropi rituale”. Nu mai puțin lipsite de interes sînt rezultatele cercetărilor lui Paul Șadurschi și Octavian Liviu Șovan cu privire la „Necropola de tip Sintana de Mureș-Cernealov de la Mihălășeni, județul Botoșani”.

Lia și Adrian Bătrina ne oferă o interesantă reluare a problemelor legate de biserica catolică din Baia, articolul avînd darul de a fi scris într-un stil deosebit de atrăgător și de a fi foarte logic și bine documentat.

În sfîrșit, Marin Cărciumaru face cunoscute noi loturi de semințe carbonizate descoperite în contexte arheologice de pe teritoriul Moldovei, din timpul culturii Criș pînă în feudalism.

Desigur că se poate spune că din cele 925 de pagini ale celui de al X-lea volum al Anuarului Muzeului județean Suceava poate prea puține sînt acoperite cu rezultatele cercetărilor arheologice, dar aceasta ar însemna numai un reproș de ordin cantitativ pentru că altfel articolele pe care le-am amintit sînt cu toate bine prezentate, reprezentînd reale contribuții la cercetarea arheologică din Moldova și nu mai puțin din țara noastră.

Marin Cărciumaru